

Overzicht voor het herkennen van de dubbel bijzondere leerling

Het is voor de dubbel bijzondere leerling belangrijk om in al hun problematieken herkend te worden, zodat ze passende interventies krijgen om hun potentieel optimaal te ontwikkelen. Als een leerling kernmerken heeft van ofwel begaafdheid of een leer- en/of gedragsprobleem, maar interventies zorgen nog niet voor het gewenste resultaat, dan kan het waardevol zijn om te laten onderzoeken of er sprake is van een dubbel bijzondere leerling. De belemmeringen en uitdagingen die dubbel bijzonder leerlingen ervaren, uiten ze door bepaald gedrag. In overleg met experts zijn we tot het volgende overzicht gekomen van ontwikkelingsgebieden en daaraan gekoppeld gedrag. Dit overzicht kan gebruikt worden om de dubbel bijzondere leerling te herkennen.

Wil je meer informatie over het begeleiden van de dubbel bijzondere leerling, kijk dan op slo.nl/thema/meer/begaafde-leerling/dubbel-bijzonder.

Gebieden	Belemmeringen en uitdagingen	Hoe herken je belemmeringen en uitdagingen
Emotionele ontwikkeling	Verminderd zelfvertrouwen	<ul style="list-style-type: none"> • Onderpresteren • Verminderde concentratie • Weinig aansluiting bij peergroup • Ontevredenheid met geleverde prestaties • Negatief denken over zichzelf • Extern attribueren van succes

	Onrealistisch zelfbeeld	<ul style="list-style-type: none"> • Onderpresteren • Ontevredenheid met geleverde prestaties • Discussies met de leerkracht • Weinig oog voor de kwaliteiten van anderen
	Sterke behoefte aan controle	<ul style="list-style-type: none"> • Weigeren van deelname aan groepsactiviteit • Groepsopdracht alleen uitvoeren • Werk van anderen over doen • Discussies met de leerkracht
	Faalangst	<ul style="list-style-type: none"> • Zweten • Trillen • Veel vragen stellen • Later beginnen aan een taak (uitstelgedrag) • Onderpresteren • Extern attribueren van succes • Intern attribueren van falen
	Angst in het algemeen	<ul style="list-style-type: none"> • Piekeren • Slaapproblemen • Schoolverzuim
	Angst voor succes	<ul style="list-style-type: none"> • Onderpresteren • Conformereren aan de groep

	Onvoldoende herkennen van emoties	<ul style="list-style-type: none"> • Miscommunicatie • Discussie met leerkrachten • Conflicten met groepsgenoten
	Onvoldoende tonen van emoties	<ul style="list-style-type: none"> • Miscommunicatie • Discussie met leerkrachten • Conflicten met groepsgenoten • Onttrekken aan groepsactiviteiten
	Onvoldoende controle over emoties/ Agressief gedrag	<ul style="list-style-type: none"> • Verbale agressie • Fysieke agressie • Weglopen
	Teruggetrokken gedrag	<ul style="list-style-type: none"> • Onttrekken aan groepsactiviteiten • Piekeren
	Depressief gedrag	<ul style="list-style-type: none"> • Sombere gemoedstoestand • Vermoeidheid (veel slapen) • Onttrekken aan groepsactiviteiten • Schoolverzuim
Sociale ontwikkeling	Moeite met ongeschreven regels	<ul style="list-style-type: none"> • Te eerlijk reageren • Egocentrisch reageren • Kwetsend reageren • Impulsief reageren • Aanstaren • Te achterdochtig reageren

		<ul style="list-style-type: none"> • Aanspreektoon niet passend bij de situatie • (Populaire) taal niet passend bij de situatie
	Weinig tot geen oogcontact	<ul style="list-style-type: none"> • In gedachten zijn • In zichzelf gekeerd zijn terwijl ze nadenkend iets vertellen. • Nerveus worden als ze langere tijd iemand aan moeten kijken. • Hoofd en/of lijf afgewend houden in een gesprek • Naar beneden kijken • Onrustige blik (ogen schieten heen en weer)
	Moeite met samenwerken	<ul style="list-style-type: none"> • Eigen rol willen bepalen • Willen bepalen hoe het verloop van de opdracht gaat • Bijstellen van de resultaten van anderen • Alles naar zich toe trekken • Overheersende toon en spraak
	Moeite met autoriteit	<ul style="list-style-type: none"> • Grote mond, brutale reacties • Uitdagende blik, recht in de ogen aankijken zonder ogen neer te slaan • Zwijgen, schouders ophalen • Nonchalante • Overal over in discussie gaan
	Moeite met conflictsituaties	<ul style="list-style-type: none"> • Vanuit eigen standpunt blijven reageren • Gebrek aan reversibel denken

		<ul style="list-style-type: none"> • Moeite met inleven in de situatie van de ander • Gevoel voor rechtvaardigheid, alleen vanuit eigen positie bekeken
	Moeite met derden in conflicten	<ul style="list-style-type: none"> • Weinig empathie • Gebrek aan inlevingsvermogen in de ander • Rechtlignig en standvastig
	Vermijden van sociale contacten	<ul style="list-style-type: none"> • Neemt niet deel aan groepsactiviteiten • Straalt niet • Gaat zijn eigen gang • Afwerend als anderen contact zoeken • Wel/overmatig gericht op contact met volwassenen
Werkhouding	Concentratieproblemen	<ul style="list-style-type: none"> • Snel afgeleid • bezig met andere taken • Ogen gericht op andere zaken • Niet bezig met de opdracht • Niet bewust van de opdracht • Door de klas lopen • Lichamelijke onrust • Dagdromen • Schijnbaar niet relevant antwoord op een vraag geven • Lijkt plotseling over te gaan op een ander onderwerp
	Problemen met zelfstandig werken	<ul style="list-style-type: none"> • Niet starten met de opdracht • Niet lezen van de instructie

		<ul style="list-style-type: none"> • Zelf bepalen hoe de opdracht verwerkt moet worden • Moeite met doorwerken • Moeite met stoppen met werken • Traag werktempo • Concentratieproblemen • Lichamelijke onrust • Dagdromen • Door de klas lopen
	Moeite met uitgestelde aandacht	<ul style="list-style-type: none"> • Meteen starten met vragen • Direct antwoord willen • Opstaan van de plaats • Voor de beurt praten
	Moeite met plannen	<ul style="list-style-type: none"> • Geen strategie bepaling bij het aanpakken van een taak • Geen overzicht over de hele taak • Moeite met het stellen van prioriteiten • Uitstel gedrag • Moeite om in het schrift van voor naar achter te werken • Problemen met plannen van taken als spreekbeurten, werkstukken of boekbesprekingen • Moeite met opschrijven van huiswerk
	Moeite met organiseren	<ul style="list-style-type: none"> • Geen plan van aanpak • Veel onnodige spullen op tafel, rommel in kastje/laatje • Chaotische aanpak van de taak • Materialen niet op tijd op tafel voor de les

		<ul style="list-style-type: none"> • Spullen kwijt zijn • Verliest overzicht bij wisselen van leesboek, werkboek etc.
	Motivatieproblemen	<ul style="list-style-type: none"> • Geen zin in de taak • Uitstellen van een taak • Niet starten • Moeite met doorwerken • Dagdromen • Slordig werken • Veel fouten maken in het werk • Lichamelijke onrust
	Moeite met reflecteren	<ul style="list-style-type: none"> • Geen inzicht in eigen handelen • Weinig inlevingsvermogen in de ander • Niet terug kijken naar eerder gemaakt werk, mogelijk eerder gemaakte fouten • Niet nakijken van gemaakte opdrachten • Successen toeschrijven aan geluk • Falen toeschrijven aan eigen onvermogen
	Geen hulp vragen	<ul style="list-style-type: none"> • De leerling start niet met werken • De leerling stopt met werken • De leerling maakt onnodig veel fouten in het werk • De leerling gaat andere dingen dan het opgegeven werk doen

		<ul style="list-style-type: none"> • De leerling gaat andere leerlingen van het werk houden
Zintuiglijke verwerking	Zien - visuele verwerking	<ul style="list-style-type: none"> • Het sluiten van de ogen • Neemt niet waar, ziet niet wat de rest ziet • Wegdraaien van de plek waar mogelijk over prikkeling ontstaat • Naar buiten kijken • Bladeren in het boek tijdens de uitleg
	Horen - auditieve verwerking	<ul style="list-style-type: none"> • Lijkt niet te luisteren bij een instructie • Handen voor de oren • Vingers in de oren • Heel hard schreeuwen over geluiden heen • Naar buiten kijken • Geïrriteerd reageren op kinderen die (onbewust) geluid maken
	Ruiken - geursensaties	<ul style="list-style-type: none"> • Jong gedrag, niet leeftijdsadequaat • Alles naar de neus brengen, overal aan ruiken • Sterk reageren op geuren/luchtjes en daarvan geïrriteerd of afgeleid raken
	Voelen - sensorische integratie	<ul style="list-style-type: none"> • Moeite met schrijven • Moeite met aangeraakt worden • Overgevoelig voor bepaalde sensaties (labels in kleding) • Slappe lichaamshouding

		<ul style="list-style-type: none"> • Lichamelijke onrust
Spraak- en/of taalproblemen	Moeite met zich uitdrukken	<ul style="list-style-type: none"> • Stotteren • Articulatie problemen • Woordvindingsproblemen; • De leerling heeft veel woorden nodig om tot de kern te komen of de IIn heeft moeite met de verhaalopbouw (scheiden van hoofd -en bijzaken). • De leerling gebruikt zelf verzonnen woorden, die niet leeftijdsadequaat zijn, om zaken te benoemen. • Het oproepen van informatie als de namen van mede IIn, de dagen van de week, de maanden van het jaar is lastig. • Moeite met het verwoorden van kennis en/of dit vertalen tijdens de instructie in de les • Zinnen niet afmaken doordat de gedachten sneller gaan dan het praten • Een afwijkende woordkeuze ten opzichte van leeftijdsgenoten • Het samen spelen/ werken met andere kinderen verloopt niet goed ten gevolge van niet goed verstaan of begrepen worden. • De leerling hanteert een eigen taaltje. • De leerling hanteert ongebruikelijke gespreksthema's • De leerling laat zich niet horen in de groep, trekt zich terug.

	Moeite met informatieverwerking	<ul style="list-style-type: none"> • Trage informatieverwerking • De leerling heeft veel tijd nodig om te reageren • De leerling reageert later op een al eerder gestelde vraag. • Moeite met het opvolgen en onthouden van instructies • Moeite om onder tijdsdruk snel informatie te verwerken en te reageren. • Discrepantie tussen het verbale uitdrukken en de schriftelijke verwerking. • Moeite met het onthouden en reproduceren van rijm en liedteksten.
	Moeite met auditieve vaardigheden	<ul style="list-style-type: none"> • Heeft moeite met op de voet volgen van auditieve informatie • Moeite met het onthouden van versjes en liedjes • Moeite met het onthouden en opvolgen van instructie • Moeite met het onthouden van voorgelezen verhaaltjes • Moeite met rijmen • Moeite met het onderscheiden van klankverschillen • Moeite met het auditief onderscheiden van losse klanken in een woord • Moeite met het samenvoegen van losse klanken • Heeft moeite met verstaan in rumoer. • De leerling is beweeglijk en lijkt ongeïnteresseerd. • De leerling kan zijn/haar aandacht niet lang blijven richten bij het volgen van auditieve informatie.

Lees- en/of spellingsproblemen	Algemene lees- en/ of spellingsproblemen	<ul style="list-style-type: none"> • De leerling wekt de indruk zich niet voor de volle 100% in te zetten • Aansporen om beter zijn/haar best te doen heeft een averechts effect • Cito scores blijven achter in vergelijking tot andere vakgebieden maar hoeven niet perse E-scores te zijn
	Moeite met technisch lezen	<ul style="list-style-type: none"> • Verwarren van letters die qua klank op elkaar lijken of die qua schrijfwijze of elkaar lijken • Traag leestempo • Moeite met automatiseren • Verwisselen van letters of woorden • Context lezen, radend lezen • Proberen hele woordbeelden tegelijk te onthouden
	Moeite met begrijpend lezen	<ul style="list-style-type: none"> • Moeite met onthouden van feiten. • Moeite met de kern ontdekken in een stuk tekst.
	Moeite met spelling	<ul style="list-style-type: none"> • Moeite met toepassen van spellingsregels • Geen spellingsregels onthouden en dus ook niet kunnen hanteren en toepassen
	Moeite met grammatica	<ul style="list-style-type: none"> • Moeite met redekundig ontleden • Moeite met taalkundig ontleden
	Gebrek aan leesplezier	<ul style="list-style-type: none"> • Leest niet uit zichzelf.

		<ul style="list-style-type: none"> • Vermindering van het leesplezier, doordat de leerling nog geen literatuur kan lezen met betrekking tot voor hem/haar interessante onderwerpen.
	Problemen met het werkgeheugen	<ul style="list-style-type: none"> • Moeite met onthouden van instructie. • Moeite met teksten leren.
	Moeite met zich schriftelijk uitdrukken	<ul style="list-style-type: none"> • Moeite met het op papier zetten van (letterlijk) in gedachte geformuleerde zinnen. • Overschrijffouten. • Moeite met meerkeuze vragen.
Rekenproblemen	Algemeen	<ul style="list-style-type: none"> • De begaafde leerling blinkt in het begin vaak uit in rekenen maar later niet meer (zie ook problemen met automatiseren) • Cito scores blijven achter in vergelijking tot andere vakgebieden maar hoeven niet perse E-scores te zijn.
	Moeite met tellen	<ul style="list-style-type: none"> • Moeite met synchroon tellen • Overslaan van getallen • Moeite met getalbegrip • Moeite met leren van symbolen • Tellen op de vingers, zelfs bij meer complexe berekeningen
	Moeite met automatiseren	<ul style="list-style-type: none"> • Bij tafels – de leerling blijft rekenen i.p.v. het te automatiseren

		<ul style="list-style-type: none"> • Bij hoofdrekenen tot 20 – de leerling blijft uitrekenen, antwoorden zijn niet geautomatiseerd.
	Moeite met rekeninzicht	<ul style="list-style-type: none"> • Problemen met inzicht en volgorde bij klokkijken, rekenrijen en schatten. • Weinig inzicht in de waarde van getallen en de verbanden daartussen. • Moeite met omgaan met hoeveelheden en afstanden. • De essentie niet uit een retekst (verhaaltjessom) kunnen halen. • Fouten maken in de stapsgewijze aanpak. • Problemen in de volgorde van de te nemen stappen bij een bepaalde strategie. • Ontwikkelen eigen (ingewikkelde) rekenstrategieën. Veel berekeningen leiden vaak tot grotere kans op fouten. • Zwakke vaardigheden in gebruik van rekenmachine.
	Moeite met ruimtelijke oriëntatie	<ul style="list-style-type: none"> • Links – rechts oriëntatie • Getallen omkeren ($45 = 54$) • Tabellen • Afmetingen • Sommen niet goed onder elkaar zetten
	Moeite met het werkgeheugen	<ul style="list-style-type: none"> • Moeite met verhaaltjessommen • Moeite met automatiseren van tafels

		<ul style="list-style-type: none"> • Zwak geheugen voor symbolen en formules
	Moeite met het werktempo	<ul style="list-style-type: none"> • Traag werktempo

